

ב הדין צניעות נזהירה!
יבוק שינוש א' הישודת יאנו
אסו ים אי יתבס בולתקה
עניו בחונדה עד כוז הרחקתו
מהאנירסוטה.

אוניברסיטת בר-אילן, הפקולטה למשפטים

קורס: 99-546-01 דיני קניין במשפט העברי

המרצה: עמיחי רדיוני

מועד א

הוראות:

1. הבחינה – ללא חומר עזר.
2. אורכו של המבחן כולו לא יעלה על חמישה עמודים (זוהי מכסה מקסימלית ולא המלצה על גודל המבחן). חריגות - לא ייבדקו. כתבו בקצרה ולעניין. הקפידו על בניית תשובה מסודרת. תוספות מיותרות ייגרעו.
3. משך הבחינה - שעתיים.

בהצלחה!

לפניכם מספר קטעים הלקוחים מחוברת בשם "דיני ממונות" שכתב הרב יחזקאל אברמסקי (אחד מגדולי ראשי הישיבות במאה העשרים), לונדון תרצ"ט, עמ' 6-11. לחלק מן הקטעים נוספו הבהרות בסוגריים מרובעים. לאחר כל קטע מופיעה שאלה או שאלות. התייחסו לכל קטע בנפרד. מכיוון שמדובר בקטעים שלוקטו שלא ברצף, אין להסיק מניתוחו של קטע אחד על ניתוחו של קטע אחר.

קטע א (15 נקודות)

כלל גדול הוא בדיני התורה בכל הענינים הנמנים על סוג הראשון: שבעל הממון הוא השליט היחידי על הונו וחילו, ולא הדין ולא הדיין חותכים את גורל רכושו. כך היא דרכה של תורתנו הקדושה שקנין הפרס הוא ברשותו של היחיד שקנינו שלו.

[היסג הראשון של דיני הממונות, כפי שהוא מוגדר ע"י הרב אברמסקי: "ממון שיש לאיש ביד

רעהו", כולל בדרך של הלואאה].

האם קביעה זו מתיישבת עם סוגיית 'פריעת בעל חוב - מצווה' והדרך בה נתפרשה? נמקו.

קטע ב (15 נקודות)

במשפטי ישראל לא נחקקו דיני ממונות שיטודתם בהשקפות קלסיות סוציאלגיות מדיניות וכלכליות. כל ההלכות הסדורות בחושן המשפט בדברים שבני אדם גומרים ביניהם מדעת עצמם והסכמתם ההדדית, אינן אלא ברור הכונה והרצון של בעלי הריב על יסוד המשא ומתן המדובר ביניהם בגמר הענין, והדין מתבסס על הכרת החפץ של שני הצדדים בשעת החתמה.

מהו יסודם של דיני הממונות (ובכללם, כמובן, דיני קניין) לדעתו של קטע זה? האם אתם מכירים דעות דומות לדעה זו? פרטו. האם הסכמת הצדדים צריכה להתקיים בו זמנית?

קטע ג (15 נקודות)

כל עיקרו של מעשה הקניין אינו אלא שהוא סימן חצוני של אותו רצון הפנימי. ובטוי גמר דעת של המוכר והקונה הנותן והמקבל מכח אל הפועל. מה תפקידו של מעשה הקניין לאור קטע זה? מי מן החוקרים שאת דבריהם קראתם מסכים עקרונית לדברים אלה? מי מתנגד ומדוע?

קטע ד (20 נקודות)

יש שהפורמלית החצונית של הקניין אינה גומרת את העניין, אם מתלך הדברים מוכיח שלא היתה עוד הסכמה גמורה בלב

[המילה השנייה: 'פורמליות']

מהי הטענה הנטענת כאן? מהו הבסיס התלמודי שלה? וכיצד דברים אלה מתקשרים לאמירה, אותה למדנו, לפיה "שמו חכמים" את דעתם של הצדדים לעסקה?

קטע ה (20 נקודות)

בתורת משה לא נאמרה הלכה הגזרת אמר במשאם ומתנם של בני אדם. ואלה המקראות הכתובים בתורה במקח וממכר, כל עיקרם לא באו אך בשביל צד המוסדי, מבלי דבר דבר מנקודת ההשקפה המשפטית.

[הגזרת אמר = מחליטה; 'מבלי דבר דבר' = מבלי לדבר כלל]

בהערת הנוכחית כותב המחבר שאכן יש דיני מכר קרקעות בתורה, אולם עיקר מטרתם היא אכן מוסרית-דתית: הם באים ללמד כי אלוקים היא הבעלים האמיתיים של הארץ והוא חילק אותה כרצונו לשבטים ולמשפחות, ועל כן יש לשמור על חלוקה זו.

האם תוכלו לתמוך, בעזרת החומר הנלמד, באמירתו של המחבר לגבי 'תורת משה' כיצד, אם כן, ציפתה התורה שיתנהלו דיני הקניין? היכן באו לידי ביטוי בחומר הנלמד הדברים שנאמרו בהערה?

קטע ו (15 נקודות)

תוקף מעשי הקנינים נתאשר על ידי מנהג התגרים. הם הנהיגום כראשונה מעצמם בתור אות זמנית שהמשא ומתן הגיע אל תכליתו, והדבר הנמכר חלוט הוא מעתה אל הקונה, ואותן הפעולות שהנהיגו בני אדם בתור כח פועל בהעברת הרכוש מאיש אל רעהו, קבעתן ההלכה כמעשה קניין משפטי שאין אתריו כלום. וזאת לפנינו בישראל על הגאולה ועל התמורה שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל" (מגלת רות). הכתוב משמיענו: כי לפנינו נהגו בישראל על קיום הגאולה והתמורה שלף איש נעלו ונתן לרעהו, וזאת

התעודה בישראל, ומנהג זה נעשה תעודה בישראל (בתרגומו). וקניין סודר

המבוסס על מקרא מלא זה נוהג גם בימינו בתוקף הדין.

מהו מקור מעשי הקניין בכלל וקניין הסודר בפרט לפי קטע זה? למה כוונת המחבר במילה 'בתרגומו' וכיצד הוא מסתייע בו?